

UZLAşTIRMACI ADALET PLATFORMU

Uzlaştırma Aşamaları ve Sonuçları

Yunus Emre Bakar

Uzlaştırmacı Adalet Platform Yöneticisi

2021 Mayıs

İÇİNDEKİLER

ABSTRACT	1
GİRİŞ	1
I. UZLAŞMA VE UZLAŞTIRMA KAVRAMI.	3
II. UZLAŞTIRMANIN HUKUKİ NİTELİĞİ	5
III. UZLAŞMANIN FAYDALARI.....	6
A. MAĞDUR AÇISINDAN.....	6
B. FAİL AÇISINDAN	8
C. TOPLUM AÇISINDAN	10
IV. UZLAŞMA TEKLİFİ	10
A. Uzlaşma Teklifinde Bulunulması	10
1. Tarafların Fiili Ehliyetine Sahip Olması	10
2. Tarafların Fiil Ehliyetine Sahip Olmaması.....	12
3. Uzlaşma Teklifinin Açıklamalı Tebligat İle Yapılması	15
4. Uzlaşma Teklifinde Sıralama ve Teklifin Yapılma Zamanı	17
5. Uzlaşma Teklifinin Hemen Yapılamaması	18
6. Hakkında Yakalama Kararı Bulunan Şüpheli veya Sanığa Uzlaşma Teklifi.....	19
B. Uzlaşma Teklifinin Reddi	20
C. Uzlaşma Teklifinin Kabulü	20
D. Uzlaştırma Süresi	21
V. UZLAŞTIRMA MÜZAKERELERİ	22
A. Uzlaştırma Müzakeresinde Uygulanan Model.....	22
B. Uzlaştırma Müzakerelerine Katılabilecek Kişiler	22
C. Uzlaştırma Müzakerelerinin Yapılacağı Yerler	23
D. Uzlaştırma Müzakerelerinin Gizliliği	23
VI. UZLAŞTIRMA RAPORUNUN HUKUKİ NİTELİĞİ VE SONUÇLARI.....	25
A. Uzlaştırma Raporunun Hazırlanması	25
B. Uzlaştırma Raporunun Hukuki Niteliği.....	26
C. Uzlaştırma Raporunun Sonuçları	27
VII. UZLAŞTIRMA BELGESİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ VE SONUÇLARI	29
SONUÇ	30
KAYNAKÇA.....	33

ABSTRACT

Victim-Offender Mediation (VOM) which came into existence in America and Canada first time in 1970s, has found opportunity to apply a lot of countries of the World shortly. VOM which takes its main philosophy from restorative justice idea, is a face-to-face meeting, in the presence of a trained mediator, between the victim of a crime and offender. In the meeting, the offender and the victim can talk to each other about what happened, the effects of the crime on their lives, and their feelings about it. They may choose to create a mutually agreeable plan to repair any damages that occurred as a result of the crime.

This article gives a general information about the Mediation which is the most important institution of the Restorative Justice. Also, this study focuses on the stages of the Mediation and its conclusions. This study states the importance of the conciliation in terms of the society, victim and offender. On the other hand, the significance of the mediators who are the only authorized in the mediation negotiations is demonstrated in this article. As a result, it is obvious that the mediation which is the most affective and effective institution of the Restorative Justice is necessary for the Social Peace.

This article consists of two parts. In first part, I analyzed the stages of Victim-Offender mediation. In last part, I tried to explain the results of Victim-Offender mediation.

Key words: Victim-Offender Mediation (VOM), Restorative Justice, Victim, Offender, Victim-Offender Mediator

Anahtar Kelimeler: Uzlaştırma, Onarıcı Adalet, Fail, Mağdur, Uzlaştırmacı

GİRİŞ

Uzlaştırma, en etkin ve en çok uygulanan bir onarıcı adalet kurumudur. Onarıcı adalet, genel olarak mağdur odaklı olup, mağdurun temel karar verici bir pozisyonda, mağdurun şüpheli hakkında dava açılmasını engelleyecek bir pozisyona gelmesini sağlamaktadır. Uzlaşma ile taraflar arasında ki gerginlik sona ermekte, suçla bozulan toplumsal barış yeniden tesis edilmektedir. Uzlaşmanın yeni bir kurum olması, ceza adalet sisteminde konumu itibarıyla devletin cezalandırılma yetkisinden feragatiyle sonuçlanması açısından önemli bir kurumdur. Türk ceza adalet sistemine uzlaştırma 2005 yılında girmiş olup, köklü değişiklikler 2006-2016 yılında meydana gelmiştir. Uzlaştırmanın en önemli olan aktörü, uzlaştırmacılar olup 2016 yılında yapılan

yönetmelik değişikliğiyle, uzlaştırma yetkisi sadece uzlaştırmacılara verilmiştir. Uzlaştırma teklifinin bu alanda uzmanlık eğitimi almış uzlaştırmacılara verilmesi uzlaştırmanın sonucuna ön görülenin ötesinde olumlu katkılar sağlamıştır.

I.UZLAŞMA VE UZLAŞTIRMA KAVRAMI:

Uzlaşma güncel Türkçe sözlükte, “uyuşma, uzlaş, uzlaşım, konsensüs” anlamlarına gelmektedir. Hukuk dilinde uzlaşma ise karşıtlar arasındaki anlaşmazlıkların ortadan kaldırılması yoluyla birlik sağlama, uygulanacak işlerde tartışma yoluyla bir bütünlük ve birliğe varmak demektir.¹

Uzlaşma, aralarında anlaşmazlık bulunan taraflar arasında mahkeme yoluna gitmeden, kendi aralarında bir çözüm oluşturulmasıdır. Oluşturulacak bu çözüm yolu bağımsız bir uzlaştırmacı vasıtasıyla yapılır. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun ilk halinde ve 5560 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonrası kurumun adı uzlaşma olarak anılmıştır. 6763 sayılı kanun ile kurumun adı “Uzlaştırma” olarak değiştirilmiş, CMK m.253’ün madde başlığı “Uzlaştırma” olarak düzenlenmiştir.²

Uzlaşma ve Uzlaştırma kavramlarının anlamına gelince, özet olarak şunu söyleyebiliriz. Uzlaşma bir anlaşma iken, Uzlaştırma ise bir süreçtir. Ceza Muhakemesinde Uzlaşma bir alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yöntemde, suçtan zarar gören veya mağdur ile şüpheli yahut sanık arasında, suçun işlenmesi sonucu ortaya çıkan bir anlaşmazlığın failin cezalandırılması dışında başka bir yöntem dâhilinde uyumlaştırılması söz konusudur. Uzlaştırmada taraflar cezai takibatı sonlandırmak ve bunun karşılığında mağdur veya suçtan zarar göreni bir şekilde memnun etmek anlamında uzlaş sağlamaktır.

Ceza Muhakemesi Kanununun m. 253’ün tamamının incelenmesi ile ancak sağlıklı bir tanıma varmak mümkün olur ki bu da doktrinin görevidir. Ceza muhakemesi kanunu m. 253,254 ve 255’te uzlaştırmının tanımı doğrudan yapılmamıştır. CMK m 253/1’in ilk cümlesinde; “*Aşağıdaki suçlarda, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişisinin uzlaştırılması girişiminde bulunulur.*” İfadesi kullanılmıştır. Aynı maddenin 15. Fıkrasında; “*uzlaşma müzakereleri*

¹ Yerdelen, Erdal, Uzlaştırmının Esasları ve Benzer Kurumlardan Farkları, Mustafa Serdar Özbek, Orhan Cüni ve Merve Özcan (Ed.). *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı* içinde. Ankara 2018, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı Yayını, s.21.

² Yerdelen, s.21.

sonunda uzlaştırmacı, bir rapor hazırlayarak kendisine verilen belge örnekleriyle birlikte uzlaştırma bürosuna verir. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde, tarafların imzalarını da içeren raporda, ne surette uzlaşıldığı ayrıntılı olarak açıklanır. Uzlaştırma bürosu soruşturma dosyasını, raporu ve varsa yazılı anlaşmayı Cumhuriyet savcısına gönderir” ifadeleri yer almıştır. Ceza muhakemesi Kanunu m. 253’ün tamamının incelenmesi ile ancak sağlıklı bir tanıma varmak mümkün olabilir.

Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği’nin 4. maddesinin (j) bendinde uzlaşmanın, *“uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin Kanun ve bu yönetmelikteki Usul ve esaslara uygun olarak anlaşmış olmalarını”* ifade ettiği hükme bağlanmıştır. Yönetmeliğin 4. Maddesinin (k) bendinde de uzlaştırma kavramı tanımlanmıştır. Buna göre uzlaştırma, *uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle şüpheli veya sanık ile mağdur, suçtan zarar gören veya kanuni temsilcisinin, kanun ve bu yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak uzlaştırmacı tarafından anlaştırılmaları suretiyle uyuşmazlığın giderilmesi sürecidir.*

Belirtilen ifadelerin tamamında faydalananarak bir tanım vermek gerekirse; uzlaştırma, mevzuatta belirtilen suçlar ilgili olarak, yine mevzuatta belirtilen şartlara haiz, bağımsız ve tarafsız bir uzlaştırmacının gözetiminde mağdur veya suçtan zarar görenle şüpheli ve sanığın özgür iradeleriyle anlaştırılmaları sürecidir. Bu anlaştırılmanın neticesi kararlaştırılan edimin ifası ile soruşturma evresinde “kovuştırmaya yer olmadığı” ve kovuştırma evresinde “düşme” kararı ile sona ermektedir. Uzlaştırma sayesinde şüpheli veya sanık ceza almaktan kurtulduğu gibi, mağdur veya suçtan zarar görenin de zararı en kısa sürede karşılanmaktadır.

Uzlaştırma kurumunun temelinde; suç nedeniyle oluşan zararın giderilmesi, fail ve mağdurun bağımsız bir arabulucu tarafından bir araya getirilerek anlaşmaları sağlanması ile soruşturma ya da kovuştırma evrelerinin sona erdirilmesidir.³

³ Aşık Mustafa Aydın, Ceza muhakemesinde uzlaştırma, Marmara Üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi(Danışman prof. Dr. Ahmet Gökçen),İstanbul 2019, sf. 7.

Genel olarak uzlaşma, uzlaşma kapsamına giren bir suç nedeniyle, şüpheli ya da sanığın mağdur veya suçtan zarar görenin kanun ve yönetmelikteki usul ve hükümlere uygun olarak uzlaştırmacı tarafından uzlaştırma süreci sonunda anlaştırmış olmalarını ifade eder.⁴ Uzlaşma fail ile mağdurun uzlaştırmacı önünde iradelerine uygun bir anlaşma yaparak ceza uyusmazlığını gidermeleridir.⁵

II. UZLAŞTIRMANIN HUKUKİ NİTELİĞİ

Uzlaştırma, karma hukuki niteliğe sahiptir ve bir yönüyle maddi ceza hukuku diğer yönüyle de ceza muhakemesi hukuku kurumudur. Uzlaştırma kapsamındaki bir suç açısından, uzlaştırma usulü uygulanmadan muhakemeye devam edilememektedir. Bu nedenle uzlaştırma, aynı zamanda bir muhakeme engelidir. Başka bir açıdan, taraflar arasında uzlaşmanın sağlanmış olması ve uzlaşmada kararlaştırılan edimin yerine getirilmesi durumu, failin ceza sorumluluğunu ortadan kaldırır. Bu bağlamda uzlaştırma, aynı zamanda bir maddi ceza hukuku kurumudur. Ceza muhakemesi ve ceza hukukuna ilişkin bu iki boyutu, uzlaştırmının karma hukuki niteliğini oluşturmaktadır.

Uzlaştırmının Karma niteliğinin iki temel sonucu vardır. Birincisi zaman bakımından uygulanmaya ilişkindir. Muhakeme normlarının, maddi gerçeğe hukuka uygun biçimde ulaşılabilme konusundaki en ileri bilgi ve tecrübe ile hazırlandığı varsayıldığından, geçmişte işlenen suçlar bakımından dahi derhal uygulanmaları esasken, ceza normları “kanunsuz ceza olmaz ilkesi” gereği, kural olarak geçmişte işlenen suçlar bakımından uygulanmazlar. Uzlaştırma fail ile devlet arasındaki ceza ilişkisini doğrudan ilgilendirdiğinden, uzlaşmanın kapsamını genişleten bir norm fail lehine olacağından, geçmişe dönük fiiller bakımından da uygulama alanı bulacaktır.

Uzlaştırmının karma niteliğinin ikinci sonucu kıyas yasağını ilgilendirmektedir. Bilindiği gibi muhakeme normlarında kıyas serbestisi varken, ceza normlarında kıyas yasağı vardır. Dolayısıyla, uzlaştırmının kapsamını kıyas yoluyla genişletmek veya

⁴ Apaydın, Cengiz, Uzlaştırma ve müzakere Konu Anlatımlı Soru Bankası,3.Baskı, İstanbul, Kasım 2019, s.45

⁵ Centel, Nur/Zafer, Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, Beta Yayınları,11. Bası, İstanbul2014, s.477.

daraltmak mümkün değilken, uzlaştırmanın nasıl gerçekleştirileceğine dair usulde kıyas mümkündür.⁶

III. UZLAŞMANIN FAYDALARI

Alternatif bir ceza uyumsuzluk çözüm yöntemi olarak uzlaşma, ceza adalet sistemine kolaylıklar sağlayacak bir kurumdur. Mağdurun uğramış olduğu zararının giderilmesi ve onarıcı adalet fonksiyonunun yanında ayrıca bir de moral unsuru vardır. Bu nedenle; uzlaşma, suçun faili bakımından cezanın fonksiyonlarından olan “özel önleme” fonksiyonuna yardım ettiği gibi mağdurun ve genel olarak toplumunda yararlarının korunmasını sağlar.⁷

Uzlaşma sayesinde mağdurun ihtiyacı en kısa sürede karşılanacak, fail ise mağdura karşı yapmış olduğu suçun, mağdura olan etkilerini görecektir ve bunu telafi etme şansı bulacaktır. Onarıcı adalet sisteminin en önemli kurumu olan uzlaştırma, suçun tekrarlanmaması yönünde ıslah edici ve koruyucu bir etkiye sahiptir. Uzlaşmanın faydaları Fail açısından, mağdur açısından, toplum açısından faydaları bulunmaktadır.

A. MAĞDUR AÇISINDAN

Failin uzlaştırma müzakerelerine doğrudan katılması, faile, aracısız olarak suçun mağduru üzerindeki etkilerini görme fırsatı verir. Fail ile mağdur arasındaki bu ilk etkileşim, failin neden olduğu zarara mesafeli ve kayıtsız kalmasını zorlaştırır ve böylece failin eyleminin etkilerini gidermek için girişimde bulunmasını sağlar. Bu iletişim aynı zamanda, mağdurun fail hakkındaki ön yargılarının azalmasını sağlar. Ayrıca, failin doğrudan mağdurla yüz yüze gelmesi, suçtan dolayı üzüntü ve pişmanlık hissetmesi ve bunu açıklaması için bir fırsat verir.⁸

Uzlaştırma uygulamalarının mağdur memnuniyetini sağlama seviyesinin, mağdurun şahsi ihtiyaçlarının ele alınmasıyla doğru orantılı olduğu söylenebilir. Bu ihtiyaçlar zararın telafisi; mağdurun kendisini güvende hissetmesi için bilgilendirmesi;

⁶ Yerdelen, s.23

⁷ Apaydın, s.100.

⁸ Apaydın, s.100

mağdurun yaşadıklarını ve duygularını açıklaması; çözüm ve çözümün bulunacağı ortam konusunda mağdurun kendisini yetkili hissetmesi şeklinde özetlenebilir. Uzlaştırma, suçun ele alınacağı süre boyunca mağdurun doğrudan katılması için fırsat sağlar. Bu şekilde mağdur, suç hakkındaki düşüncelerini ve suçun yaşamı üzerindeki etkilerini açıklama fırsatını yakalar ve suç sebebiyle ortaya çıkan haksızlığın giderilmesi için ne gerektiği hususunda düşüncelerini açıklar. Bu nedenle uzlaştırma, ceza adaleti sistemi içerisinde mağdurun ihtiyaçlarının karşılanması ve mağdurun memnuniyetinin artırılması açısından büyük bir potansiyele sahiptir. Bunun yanı sıra, genellikle mağdur, faille önyargı ile bakmakta ve bu bakış açısı onun fail hakkındaki gerçekçi olmayan korkularını beslemektedir. Süreç sırasında mağdur, failin kişisel durumunu da gözlemleme şansı elde eder ve bu durum mağdurun failden kaynaklanan korkularının azalmasına ve failin bir insan olduğunu anlayarak onu eskisi kadar tehlikeli görmemesine neden olur.⁹

Uzlaşmaya tabi suçlar bireysellik yönü ağır basan suçlardır. Başka bir deyişle, bu tip suçlar toplumdan çok kişileri ilgilendirmektedir. Bu tür suçlarda mağdur, uzun süren yargı sürecinden ve failin cezalandırılmaması gibi nedenlerle tatmin olmamaktadır. Asıl önemli olan, failin yapmış olduğu zarar nedeniyle mağdurun ihtiyaçlarının en kısa sürede karşılanması esastır. Taraflar uzlaştırma sürecine aktif olarak katılmaları durumunda, mağdur anlaşmazlığın çözümünde kendi isteğini ortaya koyarak uyuşmazlığın çözümünde aktif bir rol oynamaktadır. Bu sayede, klasik cezalandırıcı adalet sistemin tam aksine sosyal barışın tesisine kalıcı bir şekilde hizmet edilmiş olur. Klasik muhakeme sisteminde mağdur hakları ne kadar sağlansa da, böyle bir muhakeme süreciyle karşı karşıya kalmak başlı başına bir külfet oluşturmaktadır. Mağdur kendisine yapılan suç eylemi neticesinde, klasik yargılama sonucu elde edeceği tatminden çok daha fazla tatmin elde eder. Mağdur, fail tarafından kendisine yönelen suçun etkilerini, failin görmesini sağlar. Ayrıca cevabı ancak suçun faili tarafından verilebilecek soruları sorma imkânına sahip olur. Fail gördüğü, onunla

⁹ ÇETİNTÜRK Ekrem, Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma, T.C Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Doktora tezi(Tez danışmanı Prof. Dr. İzzet Özgenç, Ankara 2008, sf.99.

konuştuğu için mağdurun korkuları azaldığı gibi, intikam duyguları da azalır. Suçun mağduru olan kişi yaşadığı tramvayı daha çabuk atlatma şansına sahip olur.¹⁰

Failin tekrar suç işleme olasılığını azaltarak, mağdura, toplum için önemli bir sorun teşkil eden suç işlenmesinin önlenmesine katkıda bulunma fırsatı sunar. Uzlaştırma süreci mağdurun mahkemeye gitme zorunluluğunu ortadan kaldırabilir. Mağdur ihtiyacının kısa süre içinde karşılanması halinde, adalete olan güveni artar.¹¹

B. FAİL AÇISINDAN

Onarıcı adalet sisteminin asıl amacı faile acı çektirmek ve onu cezalandırmak değildir. Onarıcı adaletin asıl amacı failin yaptığı haksızlığı düzeltme ve verdiği zararları gidermesi imkânı sağlamaktadır. Fail geleneksel ceza adalet sisteminde gerçekleştirdiği haksızlığı reddederek cezadan kurtulmaya çalışmaktadır. Ancak failin mağdurla aynı ortamda yüz yüze gelmesi durumunda yaptığı haksızlığı inkâr etme durumu oldukça zordur. Fail onarıcı adalet sayesinde yaptığı haksızlığın mağdur üzerindeki etkilerini anlamaktadır. Fail onarıcı adalet sisteminde neden olduğu maddi ve manevi zararı düşünerek nasıl bu zararı gidereceği konusunda düşünür. Fail zararların giderilmesi hususunda aktif olarak rol oynamaktadır. Failin gerçekleştirdiği haksızlıktan dolayı sorumluluk üstlenmemesi durumunda onarıcı adaletin gerçekleşmesi mümkün değildir. Geleneksel ceza adalet sisteminde fail cezalandırılmakta ve topluma kazandırılmamaktadır. Onarıcı adalet sisteminde ise faile neden olduğu zararı gidermesi konusunda olumlu davranışlarda bulunan bir kişi şeklinde davranılmaktadır. Bu durum failin ıslah olma ve topluma yeniden kazandırılmasına büyük ölçüde katkı sağlamaktadır.¹²

Uzlaşma neticesinde fail ceza almaktan kurtulacağı gibi sonradan da maddi ya da manevi tazminat davalarından kurtulacaktır. Fail, mağdurun kendisinden intikam alma girişimlerinden de kurtulmuş olacaktır.

¹⁰ Adalet Bakanlığı Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaşma El Kitabı, 2009, s.34

¹¹ Yerdelen, s.14

¹² Apaydın, s.102.

Affedilme, özür dileme cezalandırıcı adalet sistemine oldukça yabancı olan kavramlardır. Ancak onarıcı adalet sisteminde bu kavramların oldukça önemli bir yeri vardır. Fail bir cani ya da suçlu olarak görülme yerine bir insan olarak görülebilme şansına nail olacaktır.

Uzlaşma sayesinde şüpheli/sanık, ceza muhakemesi sonunda ceza almaktan ve dolayısıyla aldığı cezanın adli sicil kaydın işlenmesine ilişkin sonuçlardan da kurtulmuş olacağı gibi, aynı zamanda işlediği suç nedeniyle mağdurun duygularını anlama ve zararını giderme olanağına da sahip olmaktadır. Mağdur ile duygudaşlık kurabilme fırsatını bulmakta, mağdurun duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışmakta ve gelecekte yeni bir suç işleme ihtimalide azalmaktadır. Böylece topluma yeniden kazandırılan fail, şüpheli/sanık suçlu olarak damgalanmaktan kurtulup, eyleminin sonuçlarını mağdur ile beraber karar verebilmektedir. Fail mağdura verdiği zararın etkisini mağdur üzerindeki etkiyi görmekle birlikte, tazminat konusunda da söz hakkına sahip olacaktır.¹³

İlk kez suç işleyen kişiler veya suça sürüklenen çocuklar gibi, failin toplumda tehlike oluşturmadığı uygun durumlarda mağdurun zararının giderilmesi suretiyle, sabıkalı olmak veya hapis cezası almak yerine, failin soruşturmadan kurtulması için eşsiz bir olanak sağlamaktadır. Müzakere sanatının kullanılması neticesiyle mağdur-fail arabuluculuğu suçun tekrarlanmasını önler.¹⁴

Özet olarak uzlaşmanın fail açısından faydalarını şu şekilde açıklayabiliriz; failin gerçekleştirdiği haksızlığı anlamasına imkân vermesi, failin aktif olarak sürece katılması, failin sorumluluk üstlenmesi, failin daha fazla reddedilmesine mani olması, failin affedilmesi, failin zararı aktif olarak giderilmesi ve failin aylar, hatta yıllar sürebilecek sıkıntılı ve sonucu belisiz yargılama sürecinden kurtulması.¹⁵

¹³ Apaydın, s.104.

¹⁴ Yerdelen, s.14

¹⁵ Çetintürk, sf.102.

C. TOPLUM AÇISINDAN

Uzlaşma kişiler arasındaki bozulan ilişkileri onararak, suçun tekrarlanmasını önler ve böylece toplumsal yapıyı sağlamlaştırır. Bu bağlamda, uzlaşma suçun önlenmesi kadar, uzun vadede toplumsal yapının güçlenmesine hizmet edecek bir kapasiteye sahiptir.¹⁶ Uzlaşma sayesinde bireylerin adalete olan güveni artar ve bu durum bütün toplumda aynı etkiyi göstermeye başlar. Uzlaşma ile sonuçlanan durumlarda, fail mağdur üzerindeki haksızlığı gidererek toplumla bütünleşir. Uzlaşmanın toplum açısındaki bir diğer önemli faydası da cezaevlerinin olumsuz etkilerinin giderilmesinin sağlanmasıdır.¹⁷

Fail ile mağdurun birbirlerini tanıdığı ve gelecekte karşılaşmalarının olası olduğu hallerde, toplumsal barışın süregelmesi açısından büyük önem taşıması, suç problemini sadece devletin çözeceği bir sorun olarak görmek yerine eğitimli gönüllüler vasıtasıyla toplumun da bu sürece katılmasını sağlaması, tarafların adalet sisteminden duydukları memnuniyeti arttırarak ve adalet sürecini hızlandırarak ve toplumun adalet sistemine olan güvenini geliştirmesidir.

“Uzlaşmanın en önemli yararı ise kuşkusuz sosyolojik açıdandır. Adalete olan inancın ve güvenin sağlamlaşması, kişiler arasındaki giderilebilecek çekişmelerin ve gereksiz gerginliklerin önlenmesi, sosyal barışın sağlanması; birbiriyle davalı bireyler yerine, birbiriyle uzlaşan insanlardan oluşan bir toplum yaratacaktır.”¹⁸

IV. UZLAŞMA TEKLİFİ

A. Uzlaşma Teklifinde Bulunulması

1. Tarafların Fiili Ehliyete Sahip Olması

Soruşturma evresinde, soruşturma konusu suçun uzlaştırmaya tabi olması ve kamu davası açılması için yeterli şüphenin bulunması halinde, Cumhuriyet savcısı soruşturma dosyasını uzlaştırma bürosuna gönderir. Uzlaştırma bürosu tarafından

¹⁶ Apaydın, s.104.

¹⁷ Adalet Bakanlığı Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaşma El Kitabı, 2009, s.34

¹⁸ Aladağ, Cengiz, Ceza Hukukumuzda Yeni Bir Kavram, www.ceza-bb.adalet.gov.tr/makale/188.doc, (erişim tarihi:29.02.2020)

Cumhuriyet savcısının onayı ile görevlendirilen uzlaştırıcı, şüpheli(kovuşturma aşamasında sanık) ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur.(CMK m. 253/4, CMUY m.7, 10;29)

Uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen uzlaştırıcı tarafından yapılacak uzlaştırma teklifi, Yönetmelik ekinde bulunan Ek-4 sayılı, uzlaşmanın mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukuki sonuçlarının bulunduğu Uzlaşma Teklif Formunda yer alan bilgilerin açıklanması ve teklif formunun hazır bulunan ilgiliye imzalatılarak verilmesi suretiyle yapılır. Uzlaştırıcı tarafından bilgilendirme (aydınlatma) yükümlölüğünün yerine getirildiğine ve uzlaşma uzlaşma teklifinde bulunulduğuna ilişkin formun imzalı örneği uzlaştırma evrakı içine konulur. (CMUY m. 29/5)

Adli kolluk kendisi uzlaştırma teklif edemeyeceği gibi, uzlaştırma yapamaz ve uzlaştırıcı da atayamaz. Bu işlemler, uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen uzlaştırıcı tarafından yapılır. (CMK m. 253/4). Ayrıca suça sürüklenen çocuklar hakkındaki soruşturma çocuk bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı tarafından bizzat yapılacağından, çocuklara yönelik uzlaşma teklifini de kolluk veya Cumhuriyet savcısı değil(ÇKK m.15/1), uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen eğitilmiş uzlaştırıcı yapmalıdır. “Soruşturma ve kovuşturma sürecinde çocuğun durumuna uygun özel ihtimam gösterilmesi” ilkesi gereği (ÇKK m. 4/g), kanuni temsilciye yapılacak uzlaşma teklifi sırasında çocuk, sosyal çalışma görevlisinden destek alabilir. (ÇKK m. 15/2)

Gerek uzlaştırma teklifinin kabul veya reddine gerek uzlaştırmaya dair verilecek kararın şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hak olması sebebiyle, teklifin şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene bizzat yapılması uygun olur; fakat cevabın, müdafii veya vekil aracılığıyla iletilmesinde bir sakınca yoktur. (CMK 253/4)

Müştekinin veya suçtan zarar görenin özel hukuk tüzel kişisi olması halinde, vekâletnamesinde özel bir yetki var ise, özel hukuk tüzel kişisinin vekiline de uzlaşma teklifinde bulunulabilir. (CMUY m. 29/2).

Uzlaşma teklif edilecek şüpheli, kısıtlanması gereken bir kişi olabilir. Bu halde, uzlaşma teklif edilecek kişilerin ayırt etme gücüne hukuk mahkemesine sahip olup olmadıkları, uzlaştırma bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı ve görevlendirilen uzlaştırmacı tarafından araştırıldıktan sonra uzlaşma teklifinin muhatabı belirleneceğinden (CMUY m. 29/1), TMK m. 403 vd. uyarınca şüpheliye öncelikle vasi atanması gerekir. Vesayeti gerektiren haller (örneğin TMK m.406’da sayılan savurganlık, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşama tarzı, kötü yönetim) içinde olup da bu durumun bilinmemesi nedeniyle hakkında vesayet veya kısıtlılık kararı verilmemiş kişiler için, öncelikle vesayet makamı olan sulh hukuk mahkemesine bildirimde bulunulmalı (TMK m. 405; 409 vd.), şüpheli vesayet altına alınırsa vasisine, vesayet altına alınmasına gerek görülmez ise kendisine uzlaşma teklifi yapılmalıdır.

2. Tarafların Fiil Ehliyetine Sahip Olmaması

Uzlaştırmacı; şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görenin reşit olmaması (TMK m. 11) yahut kısıtlı olması hali ile mağdur veya suçtan zarar görenin ayırt etme gücü bulunmaması durumunda (TMK m. 15), uzlaşma teklifi kanuni temsilcilerine (TMK m.16) yapılır(CMUY m. 29/1). Bu kişilerin ayırt etme gücüne sahip olup olmadıkları, uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı tarafından araştırıldıktan sonra, uzlaşma teklifinin kime yapılacağı belirlenir.

Buna göre isnat yeteneği olmayan kişilerin özgür iradelerinden söz edilemeyeceğinden dolayı uzlaştırmaya başvurulmaması gerekir. Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu olmadığından veya tam akıl hastalarının isnat yeteneği bulunmadığından, bu kişilere uzlaşma teklifi edilmesi mümkün değildir. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamayacağından kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir. (TCK m. 31/1).

Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanların işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması halinde ceza sorumluluğu yoktur ve uzlaşma teklif edilemez. Ancak bu kişiler hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. (TCK m. 31/2)

Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanların, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı halinde, bu kişilerin kanuni temsilcilerine uzlaşma teklif edilebilir. Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına ilişkin Usul ve Esaslar hakkında yönetmeliğin¹⁹ 20. Maddesinin üçüncü fıkrasına göre, fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş fakat onbeş yaşını doldurmamış bulunan çocuğun, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin olup olmadığını takdir etme yetkisi, münhasıran mahkemeye aittir. Mahkeme bu değerlendirmeyi yaparken, uzmanlar tarafından bilirkişi sıfatıyla hazırlanan sosyal inceleme raporundaki tespit ve değerlendirmeleri göz önünde bulundurur. Sosyal inceleme talebi, yaptırılması ve değerlendirilmesi ise, Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 20. Maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre fiili işlediği sırada oniki yaşını bitirmiş onbeş yaşını doldurmamış bulunan çocuklar ile onbeş yaşını doldurmuş ancak onsekiz yaşını doldurmamış sağır ve dilsizlerin işledikleri fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğinin ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin olup olmadığının takdiri bakımından sosyal inceleme yaptırılması zorunludur. (ÇKK Uygulama Yönetmeliği m.20/2). Buna karşılık, fiili işlediği sırada onbeş yaşını bitirmiş fakat onsekiz yaşını doldurmamış bulunan çocuklar için, sosyal inceleme raporu alınması zorunluluğu yoktur.

Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olan suça sürüklenen veya suç mağduru çocuk, reşit(ergin) olmadığından, anlama ve

¹⁹ RG 24.12.2006, SA.26386.

isteme yeteneğine sahip (sezgin-mümeyyiz) olsa da uzlaşma teklifi kanuni temsilcilerine yapılacaktır. Böylece mümeyyiz olan çocuk, şahsa sıkı sıkıya bağlı olan şikâyet hakkına sahip olduğu halde, çocuğa uzlaşma yetkisi tanınmamıştır. Burada kanun koyucunun, Türk Medeni Kanunu’nun 16.maddesindeki “*ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar, yasal temsilcilerinin rızası olmadıkça, kendi işlemleriyle borç altına giremezler*” hükmünden hareketle, algılama yeteneği yeterince gelişmemiş, uzlaşmanın anlam ve sonuçlarını yeterince kavrayamayacağını düşündüğü çocukları korumak istediği anlaşılmaktadır. Bir diğer neden de, CMK m. 253/19’daki “*uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır*” (CMUY m. 7/6) hükmüdür.

Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin küçük olması halinde, küçüğün de uzlaşma konusundaki iradesi öğrenilmelidir. **Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin 12. Maddesine göre**, “*taraf devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun, kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını, bu görüşlere, çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırırlar*”. Bu amaçla, çocuğu etkileyen herhangi bir adli veya idari kovuşturmada, çocuğun doğrudan doğruya veya bir temsilci yahut uygun bir makam yoluyla dinlenilmesi fırsatı sağlanmalıdır.(**Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin m. 12/2**). Uzlaştırma süreci, etki ve sonuçları itibariyle çocuğu yakından ilgilendireceğinden, çocuğun görüşü alınmalıdır.

CMK m. 253/4’te şüphelinin reşit olması halinde, uzlaşma teklifinin kanuni temsilcilerine yapılması öngörülmüşse de, edimin konusu kendisini maddi bir yükümlülük altına sokmayacak, özür dilemeyle ifa edilebilecek bir edim ise, reşit (ergin) olmayıp ayırt etme gücüne sahip suça sürüklenen çocuğa uzlaşma teklifi yapılabileceğinin ve çocuğun uzlaşma önerisini kabul etmesi halinde uzlaşmanın gerçekleşmiş sayılacağına kabulü uygun olur.²⁰ Her ne kadar Türk Medeni

²⁰ Yerdelen, s.98.

Kanununun 16. Maddesinde “*ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar, yasal temsilcilerinin rızası olmadıkça, kendi işlemleriyle borç altına giremezler*” denilmekte ise de, aynı maddenin son cümlesinde, “*karşılıksız kazanmada ve kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanmada bu rıza gerekli değildir*” hükmü mevcuttur. Özür dilenmesiyle maddi bir yükümlülük altına girmeden, uzlaşma sonucunda “kovuşturmaya yer olmadığı “ kararı verilmesi ve artık soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaması, açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılması (CMK m. 253/19, CMUY m. 7,6), suça sürüklenen (şüpheli-sanık) çocuk için bir kazanımdır.

Ancak aynı kuralı, suç mağduru veya suçtan zarar gören çocuk için söylemek mümkün değildir. Mağdur veya suçtan zarar gören çocuk reşit(ergin) olmadıkça ayırt etme gücüne sahip olsa da, uzlaşma teklifinin çocuğun kanuni temsilcisine yapılması gerekir. Çünkü suç mağduru çocuğun, kendisine karşı işlenen soruşturma konusu suç nedeniyle uzlaşma teklifini kabul etmesi ve uzlaşma sağlanması halinde artık hukuk mahkemesinde tazminat davası açılmayacağından, karşılıksız kazanım söz konusu değildir.

3. Uzlaşma Teklifinin Açıklamalı Tebligat İle Yapılması

Uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı, şüpheli veya sanık ile mağdur, katılan, suçtan zarar gören yahut kanuni temsilcilerine bizzat uzlaşma teklifi yapmalıdır. Hatta gerekirse uzlaştırmacı bizzat bu kişilerin adresine gitmelidir.

“5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 253 ilâ 255 inci maddeleri uyarınca, hükümlü, uzlaştırmaya tâbi bir suçun tarafı olması, uzlaştırma yoluna gidilmesi ve rıza göstermesi durumunda, uzlaştırmacı olarak atanan kişi ile görevlendirme belgesinin ibrazı üzerine, bu iş için ayrılan görüşme yerlerinde, mesai gün ve saatleri içerisinde, konuşulanların duyulamayacağı, ancak güvenlik nedeniyle görülebileceği bir biçimde, açık görüş usulüne uygun olarak görüştürülür.”²¹

²¹ Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik /RG 13.09.2017, Sa. 30179) ile değişik hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik (RG 17.05.2005, Sa.25848) m. 20,5.

Uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı, uzlaşma teklifini büro aracılığıyla açıklamalı tebligat, istinabe veya Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) yoluyla da yapabilir.(CMK m. 253/4; CMUY m.29/3)

Kanunda uzlaştırmacının, gerektiğinde uzlaşma teklifini istinabe yoluyla yapabilmesine izin verdiğinden, uzlaşma teklif formunun istinabe suretiyle imzalatılması gereken hallerde, istinabe edilecek kişinin bulunduğu yerdeki Cumhuriyet Başsavcılığı bünyesinde bulunan istinabe bürosu istinabe olunur. (CMK m. 253/24) ve teklif formu tarafın bulunduğu yer Cumhuriyet başsavcılığı istinabe bürosu aracılığıyla imzalatılır.(CMUY m. 29/4)

Uzlaştırmacı tarafından yapılacak uzlaşma teklifi, Ek-4'te yer alan uzlaşmanın mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukukî sonuçlarının bulunduğu Uzlaşma Teklif Formu'nda yer alan bilgilerin açıklanması ve teklif formunun hazır bulunan ilgiliye imzalatılarak verilmesi suretiyle yapılır. (CMUY m. 29/5).

Uzlaştırmacının uzlaşma teklifinde bulunacağı şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar gören ya da kanunî temsilcilerine iletişim araçlarıyla ulaşılamaması hâlinde açıklamalı uzlaşma teklifi büro aracılığıyla yapılır. Bu işlem uzlaştırmacının, büroya başvurarak teklif formunu vermesi üzerine gerçekleştirilir. (CMUY m. 29/6)

Uzlaştırmacı, uzlaşmanın mahiyeti, niteliği ve hukuki sonuçları hakkında bir bilgilendirme yazısı hazırlayarak uzlaşma teklif formuyla birlikte uzlaştırma bürosuna vermeli ve tarafa tebliğ edilecek açıklamalı tebligatta, uzlaşma teklif formu ile birlikte bu bilgilerde yer almalıdır. Bilgilendirme yazısında uzlaştırmacı kendi şahsi iletişim bilgilerini de yazmalıdır. Uzlaşma teklif formu ve uzlaşma bilgilendirme yazısı, tebligat kanun ve yönetmeliklerine uygun hazırlanmış bir zarf içerisinde gönderilmelidir.

Tarafa tebliğ edilecek olan açıklamalı tebligattaki çağrı kağıdı üzerinde, çağrılan kişinin kimliği, çağrılma nedeni, (soruşturma gereğince atılı suçun 5271 sayılı CMK'nun 253. Maddesine göre uzlaştırmaya tabi olduğu), hakkında okunaklı şerh bulunmalıdır. Tebligat yapılamazsa uzlaştırma işlemlerine son verilir.

Büro tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Şüphelinin, mağdurun veya suçtan zarar görenin reşit olmaması halinde, uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine yapılır. Uzlaştırmacı, uzlaşma teklifini açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla da yapabilir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar gören, kendisine uzlaşma teklifinde bulunulduktan itibaren üç gün içinde kararını bildirmediği takdirde, teklifi reddetmiş sayılır. Bu durumda, Kanunun 255 inci maddesi hükmü saklı kalmak üzere, ayrıca diğerlerine uzlaşma teklifinde bulunulmaz.(CMK m. 253/4; CMUY m. 30)

Uzlaşma teklifine süresi içerisinde cevap verilmemesi ya da teklifin reddedilmesi hâlinde uzlaştırma girişimi sonuçsuz kalmış sayılır.(CMUY m. 34/2)

Uzlaşma teklifinde bulunmak için çağrı; telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi araçlardan yararlanılmak suretiyle de yapılabilir. Ancak, bu çağrı uzlaşma teklifi anlamına gelmez. (CMUY m. 29/7)

Uzlaştırma Yönetmeliğinin 11. maddesine göre, resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da adresin belirlenememesi gibi başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye veya bunların kanunî temsilcisine ulaşamaması hâlinde, uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturma sonuçlandırılacaktır. Uzlaştırmada asıl olan mağdurun, faille bir araya gelmesi ve uyuşmazlık ve çözüm yolları hakkında karşılıklı olarak birlikte çözüm bulmaları olduğundan, bu hüküm isabetli bir düzenlemedir.²²

4. Uzlaşma Teklifinde Sıralama ve Teklifin Yapılma Zamanı

Uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı, öncelikle faili davet ederek uzlaşma teklif edebileceği gibi, bunu önce mağdura da sorabilir. Uzlaşma teklifinin ilk önce kime yapılması gerekir hususunda kesin bir kural olmamakla birlikte bu uygulama ülkeden ülkeye değişmektedir. İlk olarak uzlaşma teklifinin mağdura yapılması durumunda, failin uzlaşma teklifini kabul etmemesi sonucunda,

²² Çetintürk, sf.317.

mağdur hayal kırıklığına uğrayabilir. Öte yandan, uzlaşma teklifi ilk önce faile yapılması halinde, failin mağdura üstünlük sağlandığı endişesiyle kendini koruma psikolojisine girme ve uzlaşmayı reddetme tehlikesi vardır. Ancak failin mağdurla görüşmeye istekli olmasını ve mağdurun zararını tazmin etmeyi müzakere etmesini sağlamak için, uzlaşma teklifini ilk önce faile yapması uygun olur. Bu girişim, mağdurun, sırf failin uzlaştırmaya katılmaya ve anlaşma yapmaya istekli olmadığını ortaya çıkarmak amacıyla uzlaştırmaya katılmayı kabul etmesi olasılığını önler.²³

Esasında bu aşamada önemli olan, uzlaşma teklifinin öncelikle kime yapılacağından ziyade yapılma zamanıdır. Uzlaşma teklifinin kabul edilebilmesi için, teklifin doğru bir zamanda yapılması büyük bir önem arz etmektedir. Bu zamanın belirlenmesinde tarafların tavırları, uzlaşmaya hazır olup olmadıkları, psikolojileri hassasiyetle kontrol edilmelidir.

Uzlaşma teklifinde gerekli süreler kanun ve yönetmeliklerde açık bir şekilde belirtilmiştir. Kişiye karşı işlenen suçlarda hemen uzlaşma teklifi yapılması uygun değildir. Uzlaşma teklifi suçun işlendiği tarihten itibaren bir aylık süre geçmeden yapılamaz.(CMUY m. 12/5)

5. Uzlaşma Teklifinin Hemen Yapılamaması

Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye veya bunların kanunî temsilcisine ulaşılamaması halinde, uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturma sonuçlandırılır. (CMK m. 253/6, CMUY m. 7,12) 253. Maddenin bu fıkrasına göre, gerekli araştırmalara rağmen herhangi bir nedenle mağdur veya suçtan zarar görene, bu kişiler veya şüpheli temyiz kudretine haiz değillerse kanuni temsilcisine ulaşılmamakta ise, soruşturma uzlaştırma yoluna başvurulmadan sonuçlandırılır. Örneğin, adres belirlenemiyorsa, soruşturma dosyasındaki adresler bulunamıyorsa veya sayılan kişiler yurt dışında ise bu şekilde hareket edilecektir.

²³ Yerdelen, s.100.

Uzlaşma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesi, soruşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir. (CMK m. 253/8; CMUY m 7,8). Bu sebeple soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı, CMK m. 160 ve devamı uyarınca toplanması gereken tüm delilleri toplar (CMUY m. 9/2)

Çocuk bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı, soruşturma sırasında gerekli gördüğünde çocuk hakkında 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanmasını çocuk hâkiminden isteyebilir.(CMUY m. 9/3)

6. Hakkında Yakalama Kararı Bulunan Şüpheli veya Sanığa Uzlaşma Teklifi

Uzlaştırma işleminin yapılması bakımından taraflara ulaşılamaması veya yurt dışında olmaları halinde uzlaştırma yoluna gidilmemesi kuralı, şüpheli veya sanık hakkında yakalama emri bulunması halinde de dikkate alınmalıdır. Ceza Muhakemesi Kanunu m. 98/1'e göre; *"Soruşturma evresinde çağrı üzerine gelmeyen veya çağrı yapılamayan şüpheli hakkında, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından yakalama emri düzenlenebilir. Ayrıca, tutuklama isteminin reddi kararına itiraz halinde, itiraz mercii tarafından da yakalama emri düzenlenebilir."*Aynı maddenin üçüncü fıkrasına göre; *"Kovuşturma evresinde kaçak sanık hakkında yakalama emri re'sen veya Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim veya mahkeme tarafından düzenlenir."* CMK m. 199'a göre; *"Mahkeme, sanığın hazır bulunmasına ve zorla getirme kararı veya yakalama emriyle getirilmesine her zaman karar verebilir."*

Bu düzenlemelerden anlaşıldığı üzere; şüpheli veya sanık hakkında, ancak ona ulaşılmadığı hallerde yakalama emri çıkarılabilmektedir. Uzlaştırma kapsamında kalan bir suç nedeniyle, hakkında yakalama kararı bulunan şüpheli veya sanık hakkında uzlaştırma yoluna gidilmesi fayda sağlamayacaktır. Kolluk ve adli mercilerin her türlü uğraşlarına rağmen bir suçun şüphelisine ya da sanığına ulaşamadığı durumlarda, uzlaştırmacının ulaşmasını ve uzlaşma teklifini yapmasını beklemek gerçekçi değildir. Böyle bir durumda uzlaştırmacının, CMK m. 253, 6'da

yer alan; “Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye veya bunların kanunî temsilcisine ulaşılammaması halinde, uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturma sonuçlandırılır” hükmüne göre uzlaştırmmanın mümkün olmadığını tutanağa bağlaması da uygun değildir. Çünkü şüpheli veya sanığın yakalama emri üzerine yakalanarak ifadesi alınmadan dosyanın neticelendirilmesi mümkün değildir. Başka bir ifadeyle, soruşturma veya kovuşturma, genellikle şüpheli veya sanığın yakalanması ve ifadesine başvurulmasının ardından bitirilir.²⁴

B. Uzlaşma Teklifinin Reddi

Uzlaşma teklifinin taraflarca herhangi birinin kabul etmemesi durumunda, diğer tarafa uzlaştırma teklifinde bulunmaya gerek kalmadan, uzlaştırma yoluna gidilmeden uzlaştırma işlemleri sonuçlandırılır. Uzlaşma sağlanamadığı durumlarda, Cumhuriyet savcısı soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olup, üst sınırı bir yıl ve daha az süreli hapis cezasını gerektirecek uzlaşmaya tabi suçlardan dolayı, yeterli şüphenin varlığına rağmen, kanunun 171. Maddesinin üçüncü fıkrasındaki koşulların birlikte gerçekleşmesi halinde kamu davasının açılmasının ertelenmesi karar verebilir.

Uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler. (CMK m. 253/16; CMUY m. 17/2)

C. Uzlaşma Teklifinin Kabulü

Uzlaştırma tamamen gönüllülük esasına dayandığından dolayı, şüpheli veya sanık ile mağdur ya da suçtan zarar gören yahut bunların kanuni temsilcileri tamamen kendi özgür iradeleriyle uzlaşma teklifini kabul etmelidir. Yönetmeliğe göre de ceza uyuşmazlıklarında uzlaştırmaya başvurulabilmesi için, failin ve mağdurun buna

²⁴ Yerdelen, s.104.

özgür iradeleriyle rıza göstermesi gerekir. Uzlaştırma, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin özgür iradeleri ile kabul etmeleri ve karar vermeleri hâlinde gerçekleştirilir. Bu kişiler anlaşma yapılana kadar iradelerinden vazgeçebilirler. (CMUY m. 5/1)

Birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir suçtan dolayı uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerekir. (CMUY m. 7/3)

D. Uzlaştırma Süresi

Uzlaştırmacının, Uzlaştırmacı Uyarı sistemi üzerinden kendisine tevdi edilen dosyayı kabul ettiği tarih, uzlaştırma süresinin başladığı tarih olarak kabul edilmektedir. Uzlaştırmacı, kendisine tevdi edilen dosyayı kabul ettiği tarihten itibaren 30 gün içinde uzlaştırma işlemlerini bitirmesi gerekmektedir. Bu süre zarfında, uzlaştırma işlemleri bitirilemez ise, ilgili uzlaştırma savcısının onayıyla birlikte yirmi günlük bir ek süre alınır. *“Bu süre içerisinde sonuçlandıramazsa durumu açıklayan bir dilekçeyle büroya başvurması hâlinde bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısının onayı alınmak koşuluyla büro bu süreyi her defasında yirmi günü geçmemek üzere en fazla iki kez daha uzatabilir.”*²⁵

Ceza muhakemesi Kanunu’nun 253/21’de; *“Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunulduğu tarihten itibaren, uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç, uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek uzlaştırma bürosuna verdiği tarihe kadar dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresi işlemez.”* şeklinde düzenleme de bu şekilde düşünmeye engel olmayıp, aksine bu düşünceyi desteklemektedir. Çünkü bu fıkarda zamanaşımı ve dava süresinin işlemeyeceği zaman aralığı olarak otuz, yirmi ve yirmi günlük (toplam en fazla yetmiş gün) süreler değil, uzlaştırma teklifi ile uzlaştırma raporunun uzlaştırma bürosuna verilmesi arasındaki süre tespit edilmiştir. Bu görüşü

²⁵ Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik /RG 31.12.2019, Sa. 30995-4. mükerrer) ile değişik Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği (RG 05.08.2017, Sa.30145) m. 24/1,2.

destekleyen başka bir düzenleme de, Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği'nin, uzlaştırma süresi başlıklı 17. Maddesinin 2. Fıkrasında yer almaktadır. Buna göre; *“Uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler.”*

V. UZLAŞTIRMA MÜZAKERELERİ

A. Uzlaştırma Müzakeresinde Uygulanan Model

Uzlaştırma, aile arabuluculuğu, ticari arabuluculuk, gibi özel bir arabuluculuk türü olarak kabul edilmektedir. Ticari uyuşmazlıklarda bu modellerden kolaylaştırıcı (facilitative) arabuluculuk modeli ile değerlendirici (evaluative) arabuluculuk modeli öne çıkarken, uzlaştırma (ceza arabuluculuğu) bakımından ise insancıl (humanistic), diyalog odaklı (dialog driven) veya dönüştürücü (transformative) arabuluculuk modeli gibi farklı şekillerde ifade edilen bir model uygulama alanı bulmaktadır. Hukuk arabuluculuğunda arabulucu, tarafsızlığı ve eşitliği gözeten bir rol üstlenmiştir. Oysa uzlaştırmacıdan beklenen öncelikli rol, uzlaştırmacının önyargısız olmasıdır. Uzlaştırmacı tarafsız, olumlu, her iki tarafında güvenini esas alan, ihtiyaçlarını gözeten, süreci mağdura yönelik bir hassasiyetle yürüten (victim-sensitive) bir rol üstlenmiştir. Uzlaştırmacının süreçteki amacı; taraflar arasında karşılıklı saygı ve güvene dayalı bir iletişim kurmaktır.²⁶

B. Uzlaştırma Müzakerelerine Katılabilecek Kişiler

Uzlaştırma müzakerelerinin genel çerçevesi, CMK ve Yönetmelik ile belirlenmiştir. Uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, sanık, katılan, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafî ve vekil katılabilir. (CMK m.253/13; CMUY m.31/1). Müzakereler, birlikte veya ayrı bir şekilde yürütülebilir. Müzakereler sırasında görüntülü ve sesli iletişim araçları kullanılabilir. (CMUY m. 31/3-4). Süreçte birden fazla görüşme yapılabilir.

²⁶ Yerdelen, s.161.

Uzlaştırma müzakerelerine; uzlaştırmacı, şüpheli, mağdur ya da suçtan zarar gören ile bunların kanuni temsilcileri ve müdafii ya da vekilleri katılabilecektir. Bu durum, uzlaştırma sürecinin gizliliğinin bir gereğidir. Bu bağlamda uzlaştırmacının tanık ya da bilirkişileri müzakereye davet etmesi mümkün değildir. Ancak, taraflar masrafları kendileri karşılayarak tanık ya da bilirkişi getirirlerse bu durumda uzlaştırmacı, tanık ya da bilirkişileri dinleyebilecektir.²⁷

C. Uzlaştırma Müzakerelerinin Yapılacağı Yerler

Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğinin 35. Maddesinde, uzlaştırma müzakerelerinin yapılabileceği yer ve zamandan bahsedilmektedir. Maddeye göre uzlaştırma müzakereleri,

- Adliye binalarında uzlaştırma müzakereleri için oda tahsis edilmişse bu yerlerde,
- Kamu kurum ve kuruluşlarında bu amaçla ayrılan yerlerde,
- Tarafların kabul etmesi şartıyla uzlaştırmacının faaliyetlerini yürüttüğü büroda,
- Tarafların menfaatlerine uygun, kendilerini huzurlu hissedecekleri güvenli bir ortamda veya taraflarca kabul edilen bu işe uygun başka yerlerde gerçekleştirebilecektir.

D. Uzlaştırma Müzakerelerinin Gizliliği

Uzlaştırmanın en önemli ilkelerinden biri, gizlilik ve müzakerelerin gizli yürütülmesi esastır. (CMK m. 253/13; CMUY m. 31/1). Uzlaştırmanın gizliliği, tarafların müzakereye tereddütsüz katılımını güvence altına alır. Gizlilik sayesinde taraflar düşüncelerini özgürce açıklayabilmelerine ve bu sayede daha kolay anlaşmalarına olanak sağlar. Uzlaşmanın bir tarafında suça sürüklenen çocuk bulunması durumunda, gizlilik daha da büyük bir önem kazanır.(CMK m. 185)

Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırmacı, uzlaştırma sürecinde yapılan açıklamaları, kendisine aktarılan veya diğer bir şekilde öğrendiği olguları gizli tutmakla yükümlüdür. (CMUY m. 5/7; 32/1). Soruşturma dosyasında

²⁷ Aşık Mustafa Aydın, sf. 75.

yer alan uzlaştırma konusu suç ya da suçlara ilişkin belgelerden uzlaştırma için gerekli olup da Cumhuriyet savcısı tarafından uygun görülenlerin birer örneği büro personeli tarafından uzlaştırmacıya verilir. Hangi belgelerin verildiği, verilme tarihi ile soruşturmanın gizliliği konusundaki bildirim, büro personelinin ve uzlaştırmacının imzasını içeren bir tutanakla tespit edilir. (CMUY m. 16/2). Uzlaştırmacı görevi sebebiyle kendisine verilen bilgi ve belgelerin gizliliğini korur. Taraflardan birinin verdiği gizli bilgi ve belgeleri verenin iznini almadan veya kanunen zorunlu olmadıkça diğer tarafa açıklayamaz. Gizliliği koruma yükümlülüğü uzlaştırmacının görevi sona erdikten sonra da devam eder. (CMUY m. 5/7). Uzlaştırmacı müzakerelere başlamadan önce taraflara; uzlaştırmanın temel ilkelerini, kendisinin tarafsızlığını, uzlaştırma süreci ve sonuçlarını, uzlaştırmacı ile tarafların uzlaştırmadaki işlevlerini, gizlilik yükümlülüğünü açıklar ve onların süreci anlamalarını sağlar. (CMUY m. 5/8). Ayrıca gizliliğe riayet, uzlaştırmacıların denetiminde esas alınan ölçütlerden birisidir. (CMUY67/2-ç).

Uzlaştırmacı, uzlaştırma sürecinde yapılan açıklamaları, kendisine aktarılan veya diğer bir şekilde öğrendiği olguları gizli tutmakla yükümlüdür. Aksi kararlaştırılmamışsa, taraflar, müdafî ve vekiller de birinci fıkrada belirtilen gizlilik kuralına uymakla yükümlüdür.(CMUY 5/7; 32/2). Uzlaştırma müzakereleri sırasında yapılan açıklamalar, herhangi bir soruşturmada kovuşturmada yahut davada delil olarak kullanılamaz. Müzakerelere katılanlar bu bilgilere ilişkin olarak tanık olarak dinlenemez. (CMK m. 253/20; CMUY m. 32/3). Ancak daha önce mevcut olan bir belge veya olgunun, uzlaştırma müzakereleri sırasında ileri sürülmüş olması, bunların soruşturma ve kovuşturma sürecinde ya da bir davada delil olarak kullanılmasına engel teşkil etmez. (CMUY m. 32/4). Soruşturma ve kovuşturma dosyasında yer alan bilgi, belge ve olguların uzlaşma müzakereleri sırasında tekrar edilmiş olması, bu bilgilerin daha sonra delil olarak kullanılmasına engel değildir.²⁸

²⁸ Adalet Bakanlığı/Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı s.50-51; Özbek-Uyuşmazlık Çözümü s.1148)

VI. UZLAŖTIRMA RAPORUNUN HUKUKİ NİTELİĞİ VE SONUÇLARI

A. UzlaŖtırma Raporunun Hazırlanması

UzlaŖtırma iŖlemleri sonuçlandırıldığında uzlaŖtırmacı tarafından düzenlenen rapora uzlaŖtırma raporu denir. (CMUY m. 4, 1/m) UzlaŖtırma müzakereleri olumlu veya olumsuz sonuçlandığında, uzlaŖtırmacı bir uzlaŖtırma raporu(uzlaŖtırma tutanağı) hazırlamalı ve raporu taraflara imzalatmalıdır. (CMUY m. 31/5). UzlaŖtırma raporunun istinabe suretiyle imzalatılması gereken hllerde, rapor tarafın bulunduğu yer Cumhuriyet baŖsavcılığı istinabe bürosu aracılığıyla imzalatılır.(CMUY m. 31/6)

UzlaŖtırma müzakeresi, tarafların suç nedeniyle ortaya çıkan zararın telafısı konusunda anlaŖmasıyla sona erer. UzlaŖtırmacı, ortak veya özel toplantıda anlaŖılan hususları rapor haline getirmeden önce taraflara;

- Süreci topluca gözden geçirmeleri,
 - Cevapsız soru kalıp kalmadığını dŖnmeleri,
 - Unuttukları bir konu olup olmadığının dŖnmeleri,
 - Varılan sonucun isteklerinin karŖılanıp karŖılanmadığını değerlendirmeleri
- İçin fırsat

Verilmeli, gerektiğinde avukatlarına danıŖmak üzere zaman tanınmalıdır. Özellikle zorlu geçen müzakereden sonra tanınan bu soğuma (cooling)süresi tarafların, uzlaŖtırmacının hazırlayacağı raporu tereddütsüz imzalamalarına yardımcı olur. UzlaŖtırma raporu imzalandıktan sonra, tarafların uzlaŖtıkları netice itibariyle tebrik etmek önemlidir.

UzlaŖtırma müzakereleri sonucunda, uzlaŖtırmacı yönetmeliğin 3 numaralı ekinde yer alan uzlaŖtırma raporuna uygun bir Ŗekilde rapor hazırlamalıdır. UzlaŖtırmacı, raporu mümkün lde hukuki terimlere fazla girmeden, tarafların edimlerini açık ve tereddüde yer vermeden mümkünse sıra numarası içerecek Ŗekilde yazmalıdır. Taraflar ek açıklamaya gerek kalmadan UzlaŖtırma Raporunun içeriğini anlayabilmelidir. UzlaŖtırma raporu, adli makamlarca da doğru anlaŖılabilmelidir. Tarafların kendilerini ifade ediŖ biçimleri metne yansıtılmalıdır.

B. Uzlaştırma Raporunun Hukuki Niteliği

Uzlaştırmacı, uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırdığında Ek-3'te yer alan Uzlaştırma Raporu Örneği'ne uygun, tarafların edimlerini ayrı ayrı, şüphe ve tereddüde yer vermeyecek ve mümkünse sıra numarası içerecek şekilde taraf sayısından bir fazla olarak hazırladığı raporu, kendisine verilen belge örneklerini ve varsa yapmış olduğu masrafları gösteren belge, gider pusulası veya rayice uygun yazılı beyanı UYAP'ta düzenlenecek tutanak ile uzlaştırma bürosuna teslim etmelidir. (CMUY m. 18/1, 25/1)

Uzlaştırmacı, uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde tarafların imzalarının da yer aldığı raporda, ne surette uzlaşıldığını ayrıntılı bir biçimde açıklamalıdır. Taraflar arasında kararlaştırılan edimin konusu para ise, yurt içi ya da yabancı para cinsinden kararlaştırılabilir. Ayrıca edimin ifa edilmemesi halinde cezai şart öngörülebilir.

Uzlaştırma raporunda kararlaştırılan edim, maddi bir edim ise ve vadesinde ödenmemesi halinde, uzlaştırma raporu ilama haiz bir belge niteliğindedir. Bu şekilde icraya konulabilir. Söz konusu düzenleme Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğinin 20. Maddesinin 5. Fıkrasında şu şekilde belirtilmiştir; “*Şüphelinin, edimini yerine getirmemesi hâlinde uzlaştırma raporu veya uzlaşma belgesi, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanununun 38 inci maddesinde yazılı ilâm mahiyetine haiz belgelerden sayılır.*”

CMUY m. 20/5'den anlaşılabacağı üzere, uzlaştırma raporu hukuki açıdan ilam mahiyetine haiz belgelerden sayılır ve şüpheli ya da sanık, parasal edimini zamanında yerine getirmezse mağdur ya da suçtan zarar gören yahut kanuni temsilci tarafından uzlaştırma belgesi icraya konulabilir.

Uzlaştırmacı görevlendirilmeden önce veya uzlaşma teklifinin reddedilmesinden sonra, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görenin aralarında uzlaşmaları hâlinde; taraflarca bir uzlaşma belgesi düzenlenecektir.²⁹

²⁹ Çetintürk, sf.306.

C. Uzlaştırma Raporunun Sonuçları

Uzlaşmanın gerçekleşmesi hâlinde, tarafların imzalarını da içeren raporda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı biçimde açıklanır. Ancak uzlaştırma müzakereleri sırasında suçun işlenmesine ilişkin olarak yapılan açıklamalara raporda yer verilmez.(CMUY m. 18/2). Büro, soruştırma dosyasını, raporu ve varsa yazılı anlaşmayı uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısına gecikmeksizin sunar. (CMUY m. 18/3) nk uzlaştırma süreci sonunda soruştırma dosyaları, uzlaştırma bürosunda görevli Cumhuriyet savcıları tarafından sonuçlandırılır.

Soruştırma evresinde, görevlendirilen uzlaştırmacı uzlaştırma işlemlerini bitirmesi halinde hazırladığı raporu belge ve örnekleriyle beraber uzlaştırma bürosuna teslim eder. Uzlaştırma bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı, uzlaşmanın tarafların zgr iradelerine dayandığını ve edimin hukuka ve ahlaka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına almak suretiyle onaylar, soruştırma dosyasında muhafaza eder. (CMUY m. 18/4). Ancak, Cumhuriyet savcısı raporu veya belgeyi, uzlaşmanın tarafların zgr iradelerine dayanmaması, edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle onaylamadığı takdirde gerekçesini rapora yazar. Edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle raporu onaylamaması durumunda bu Yönetmeliğin 17. maddesindeki süreye uyulması koşuluyla edimin değiştirilmesini uzlaştırmacıdan isteyebilir.(CMUY m. 18/5). Uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini bir kerede yerine getirmesi hâlinde, şüpheli hakkında uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından kovuştırmaya yer olmadığı kararı verilir. Suça sürüklenen ocuk hakkında gerekli görüldüğünde 5395 sayılı ocuk Koruma Kanununda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanması ocuk hâkiminden istenir.(CMUY m. 20/1). Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya srekliplik arz etmesi hâlinde, Kanunun 171 inci maddesindeki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir. Bu hâlide, edimin yerine getirilip getirilmediğinin takibi büro tarafından yapılır. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez(CMUY m. 20/2). Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmesi hâlinde,

kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir(CMUY m. 20/3). Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi hâlinde, Kanunun 171 inci maddesinin dördüncü fıkrasındaki şart aranmaksızın, kamu davası açılır (CMUY m. 20/4). Şüphelinin, edimini yerine getirmemesi hâlinde uzlaştırma raporu veya uzlaşma belgesi, 9.6.1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanununun 38 inci maddesinde yazılı ilâm mahiyetine haiz belgelerden sayılır (CMUY m. 20/5). Tarafların uzlaşmış olmalarına rağmen edimin bir kerede yerine getirilmesi yerine taksitler halinde yerine getirilmesi veya edimin ileri bir tarihe bırakılması, süreklilik arz etmesi hallerinde Cumhuriyet Savcısı tarafından tarafların uzlaşmış olduklarına dair uzlaştırma raporu onaylanmış olsa dahi uzlaştırma henüz sonuçlanmadığı için, soruşturma dosyasının da derdest tutulması gerekir.³⁰

Kovuşturma evresinde uzlaştırmanın sonuçları 2006 senesinden beri herhangi bir değişikliğe uğramamıştır. Buna göre, uzlaşmanın sağlanması ve belirlenen edimin def'aten yerine getirilmesi durumunda davanın düşmesine karar verilecektir.³¹ Kovuşturma evresinde, görevlendirilen uzlaştırmacı, uzlaştırma işlemlerini bitirmesi halinde hazırladığı raporu belge ve örnekleriyle beraber uzlaştırma bürosuna sunar. Bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısı dosyayı ve raporu üst yazıyla mahkemeye gönderir.(CMUY m. 25/3). Mahkeme, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka ve ahlaka uygun olduğunu belirlerse raporu mühür ve imza altına alarak kovuşturma dosyasında muhafaza eder.(CMUY m. 25/4). Mahkeme, raporu veya belgeyi, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanmaması, edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle onaylamadığı takdirde gerekçesini rapora yazar. Edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle raporu onaylamaması durumunda bu Yönetmeliğin 24 üncü maddesindeki süreye uyulması koşuluyla edimin değiştirilmesi için dosyayı büroya gönderebilir.

³⁰ Günay Fikret, Türk Ceza Hukukunda Uzlaştırma ve Uzlaştırmacının Önemi, T.C. Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi(Danışman Dr. Öğr. Üyesi İsmail DURSUN), Aralık 2019, sf. 98.

³¹ ÖNTAN Yaprak, Kovuşturma Evresinde Uzlaşmanın Sonucu Olarak Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararı Verilmesinin Yerindeliği, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi –İnÜHFD- Cilt:9 Sayı:1 Yıl 2018, sf. 63.

(CMUY m. 25/5). Uzlaşma gerçekleştiği takdirde, mahkeme, uzlaşma sonucunda sanığın edimini defaten yerine getirmesi hâlinde, davanın düşmesine karar verir. (CMUY m. 25/1).

Bu durum Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğinde şu şekilde belirtilmiştir; Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi hâlinde; sanık hakkında, Kanunun 231 inci maddesindeki şartlar aranmaksızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. Geri bırakma süresince zamanaşımı işlemez (CMUY m. 25/2). Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmesi hâlinde, açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak davanın düşmesine karar verilir (CMUY m. 25/3). Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi hâlinde, mahkeme tarafından, Kanunun 231 inci maddesinin on birinci fıkrasındaki şartlar aranmaksızın hüküm açıklanır (CMUY m. 25/4). Sanığın, edimini yerine getirmemesi hâlinde uzlaştırma raporu 2004 sayılı Kanunun 38 inci maddesinde yazılı ilâm mahiyetini haiz belgelerden sayılır (CMUY m. 25/5).

VII. UZLAŞTIRMA BELGESİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ VE SONUÇLARI

Taraflar arasında uzlaşma, uzlaştırmacı tarafından yürütülen müzakereler sonucunda gerçekleşebileceği gibi, tarafların kendi aralarında gerçekleştirecekleri uzlaşma görüşmeleriyle de sağlanabilir. Bu durum haricen uzlaşma, adliye dışı uzlaşma ya da uzlaştırmacısız uzlaşma olarak ifade edilmektedir.³²

Şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görenin, uzlaştırmacı görevlendirilmeden önce ya da uzlaştırma teklifinin reddedilmesinden sonra, uzlaştırmacının yardımı olmadan kendi aralarında anlaşmaları halinde, Ceza Muhakemesi Uzlaştırma Yönetmeliğin de yer alan EK-3 sayılı uzlaştırma raporuna benzer bir belge düzenlemelidirler. Söz konusu bu durum, Ceza Muhakemesi Uzlaştırma Yönetmeliğinin 18. Maddesi 1. Fıkrasında şu şekilde açıklanmıştır; *“Uzlaştırmacı görevlendirilmeden önce veya*

³² EKİCİ ŞAHİN Meral, YEMENİCİ Kürşat, 6763 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler Işığında Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, ERÜHFD, C. XIII, S. 1, (2018), sf. 499.

uzlaşma teklifinin reddedilmesinden sonra, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görenin aralarında uzlaşmaları hâlinde; taraflarca niteliğine uygun düştüğü ölçüde Ek-3'te yer alan Uzlaştırma Raporu Örneği'ne uygun bir uzlaşma belgesi düzenlenir. Cumhuriyet savcısı, bu belgeyi 18 inci maddenin dördüncü ve beşinci fıkralarında belirtilen kıstaslara göre inceler ve değerlendirir.” Takibi şikâyetle bağlı suçlarda, mağdur veya suçtan zarar görenin şüpheli ile anlaşarak şikâyetinden vazgeçmesi halinde bu belgenin düzenlenmesi gerekmez.³³

Uzlaşma gerçekleşikten ve uzlaştırma raporu veya uzlaşma belgesi imzalandıktan sonra tarafların uzlaşmadan vazgeçmesi (Cayması) mümkün değildir. Bu nedenle, Cumhuriyet savcısı tarafından uzlaştırma raporu onaylanıp mühürlendikten sonra mağdurun uzlaşma konusu edimin yerine getirilmesini kabul etmemesi halinde dahi şüpheli, kendisine yüklenen edimi, uzlaştırma raporunda belirtildiği şekilde yerine getirerek sorumluluktan kurtulur. Ancak, edim bizzat mağdura tazminat ödenmesi şeklindeyse ve mağdur ifayı kabulden imtina ederse, alacaklı temerrüdüne düşmüş olacağından şüpheli, hasar ve gideri mağdura ait olmak üzere sulh hukuk mahkemesinden (HMK m. 382, 2/d-3; 383) tevdi yeri tayinini isteyebilir, belirlenen tevdi mahalline yapılan ödeme geçerli kabul edilir ve şüpheli borcundan kurtulur (TBK m.107) Bu şekilde yapılmış bir ödemeye de uzlaşma sağlanmış ve edim yerine getirilmiş sayılacağından, Cumhuriyet savcısı “kovuşturmaya yer olmadığı” kararı vermelidir.

SONUÇ

5237 sayılı TCK ve 5271 sayılı CMK ceza adalet sistemimizde reform olarak kabul edilebilecek pek çok değişiklik yapmış olduğu şüphesizdir. Kanımızca uzlaştırma, bunlar içinde gerçek anlamda reform olarak adlandırılabilen kurumların başında gelmektedir.

³³ Yerdelen, s.142.

Uzlaştırmanın kabulü, fail ve mağdurun anlaşması durumunda kamusal nitelikte bir yetki olan ceza vermek yetkisinden Devletin vazgeçtiğı, yani cezalandırma hakkının kişilerin tasarrufuna bırakıldığı anlamına gelmektedir. Fail ceza almamak için her şeyi inkar eden ve eyleminden dolayı hiçbir pişmanlık ve sorumluluk hissetmeyen bir kişi iken, uzlaştırma sayesinde yaptığı haksızlığın bir insan üzerindeki etkilerini gören, bunun sorumluluğunu üstlenen ve bu haksızlığı gidermeye çalışan bir kişi konumuna getirilmiştir.

Uzlaştırma sayesinde, fail ceza almaktan kurtulacağı gibi, mağdur da uğramış olduğı zararın en kısa sürede giderilmesi şansına sahip olacaktır. Uzlaştırma, sadece mağdur ve fail açısından değıl, aynı zamanda toplum açısından oldukça önemli birçok faydası bulunmaktadır. Geleneksel cezalandırıcı adalet sisteminde bir taraf kazanırken, diğere taraf kaybetmektedir, ancak onarıcı adalet sisteminin en etkin ve verimli kurumu olan uzlaştırma sayesinde bir taraf kazanırken diğere tarafta kazanır. Uzlaştırmanın olumlu sonuçlanması halinde hem mağdur hem de fail karşılıklı olarak ortak bir zeminde anlaşmaya vararak toplumsal barışa katkıda bulunmaktadırlar.

Uzlaştırma kurumunu baş aktörleri uzlaştırmacılarıdır. Uzlaştırma müzakerelerinin bu alanda eğitilmiş uzman uzlaştırmacılar tarafından yönetilmesi, uzlaştırma kurumunun niteliğini gün be gün arttırmaktadır. Uzlaştırmacılar, tamamen tarafsız ve bağımsız bir şekilde taraflarla iletişime geçerek, tarafların uzlaştırma sürecini anlamalarını sağlamaları en önemli görevdir. T.C. Adalet Bakanlığı Cezada Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı siciline kayıtlı uzlaştırmacıların niteliğinin artırılması büyük bir önem arz etmektedir. Bu durumda gerek Bakanlığa, gerekse de daire Başkanlığına büyük bir görev düşmektedir. Uzlaştırma, Toplumsal barışa, suçun tekrarının önlenmesine, kişilerin intikam alma duygusunu önlemede fevkalade etkin bir kurum olduğı ortadadır. Uzlaştırma kurumunun etkinliliğinin ve verimliliğinin artırılması ancak Uzlaştırmacıların kalitesinin artırılmasıyla gerçekleşecektir.

Uzlaştırma müzakereleri sonucunda, uzlaştırmacılar tarafından hazırlanan uzlaştırma raporunda uzlaşmanın sağlanması halinde ne şekilde sağlandığı maddeler halinde rapora yazılır, uzlaşma sağlanmaması durumunda uzlaşmanın sağlanmama nedenleri yazılır. Uzlaştırma müzakerelerinin başlaması için, taraflarca uzlaşma teklif

formunun kabul edilmesi gerekmektedir. Uzlaştırma müzakerelerinin iki aşamadan oluşması, uzlaştırma başarısında bazı negatif etkilerinin oluşmasına sebep olabilmektedir. Özellikle, tarafların uzlaşma teklif formunu imzalamalarının uzlaşmak anlamına geldiğini zannetmeleri, uzlaştırmanın başarısına zarar verebilmektedir. Bu konuda, Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğinde değişiklik yapılması yerinde olabilir.

Sonuç olarak şunu diyebiliriz ki uzlaştırma, geleneksel ceza adaleti sisteminin adalet anlayışında temel bir değişimi ifade etmektedir. Ancak bu değişimin sadece kanunda yapılacak bir takım değişikliklerle gerçekleştirilmesi mümkün değildir. Bunun için ciddi bir eğitim, personel ve altyapı ihtiyacı mevcuttur. Eğer gerçekten ceza adaleti sisteminde böyle önemli bir değişimin yapılması isteniyorsa, Devlet bunun için gerekli olan maliyeti göze almalıdır. Esasen, Devletin temel varlık nedenlerinden ve amaçlarından birisinin de, mağdur ve fail arasında bozulan ilişkileri onarak suç nedeniyle bozulan toplumsal barışı ve toplumsal düzeni tesis etmek olması nedeniyle, bu maliyet Devlet olmanın maliyetidir. Aksi takdirde uzlaştırma yargılama makamlarının gereksiz hatta ayak bağı gördükleri uygulaması olamayan bir kurum olarak kâğıt üzerinde kalmaya mahkûm olacaktır.

KAYNAKÇA

Apaydın Cengiz, Uzlaştırma ve müzakere Konu Anlatımlı Soru Bankası,3.Baskı, İstanbul, Kasım 2019

Aşık Mustafa Aydın, Ceza muhakemesinde uzlaştırma, Marmara Üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi(Danışman prof. Dr. Ahmet Gökçen),İstanbul 2019

Adalet Bakanlığı Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaşma El Kitabı, 2009.

Aladağ Cengiz, Ceza Hukukumuzda Yeni Bir Kavram, www.ceza-bb.adalet.gov.tr/makale/188.doc, (erişim tarihi:29.02.2020)

Adalet Bakanlığı/Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı s.50-51; Özbek-Uyuşmazlık Çözümü.

Centel, Nur/Zafer, Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, Beta Yayınları,11. Bası, İstanbul 2014.

Çetintürk Ekrem, Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma, T.C Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Doktora tezi(Tez danışmanı Prof. Dr. İzzet Özgenç), Ankara 2008.

Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik /RG 31.12.2019, Sa. 30995-4. mükerrer) ile değişik Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği (RG 05.08.2017, Sa.30145) m. 24/1,2.

EKİCİ ŞAHİN Meral, YEMENİCİ Kürşat, 6763 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler Işığında Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, ERÜHFD, C. XIII, S. 1, (2018)

Günay Fikret, Türk Ceza Hukukunda Uzlaştırma ve Uzlaştırmacının Önemi, T.C. Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi(Danışman Dr. Öğretim Üyesi İsmail Dursun), Aralık 2019

Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik /RG 13.09.2017, Sa. 30179) ile değişik hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik (RG 17.05.2005, Sa.25848) m. 20,5.

ÖNTAN Yaprak, Kovuşturma Evresinde Uzlaşmanın Sonucu Olarak Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararı Verilmesinin Yerindeliği, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi –İnÜHFD- Cilt:9 Sayı:1 Yıl 2018

Yerdelen Erdal, Uzlaştırmanın Esasları ve Benzer Kurumlardan Farkları, Mustafa Serdar Özbek, Orhan Cüni ve Merve Özcan (Ed.). *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı* içinde. Ankara 2018, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı Yayını.